

בדרו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

י"ב חודש - אמרות לזכרו הגדול, נערך מרשימות הרה"ג ר' אליהו כהן מח"ם מעשה חמד.

היה נפלא לראות מאידך איך נהג בו הגרמיי"ל כבוד, כהראוי לגברא רבא דכוותיה למרות שהיה תלמידו.

היה זה שיעור חי של נוהגין כבוד זה בזה, חזון שלא פוגשים בכל יום, ובדורינו חשוב להחדיר זאת. אשרי עין ראתה זאת, למשמע אוזן דאבה נפשינו. - (כמו"כ התייחס כתלמיד לרה"י מרן הגרא"מ שך זללה"ה, וידוע שבשעתו הגיש לו רבינו משלוח מנות מיוחד, חיבור שכתב בליל פורים יחד עם החברותא - הערה אלימתא על כל מסכתא ממסכתות הש"ס - די בזה למביני דבר, בינה זאת).

אך יש בנותן ענין לשים אל לב, שרבינו ז"ל שזמנו היה קצוב ביותר, וכמו"כ למצוא השותפים להוצאה הגדולה, ובסופו של דבר מופיע כתובת א' להשיג הספר - רשב"ם 23, וזה לא סוד שיחד עם הספרים שנמכרו בבית רבינו, התנוסס לתפארה הסי' הנ"ל שיי"ל ע"י רבינו ועמד למכירה יחד עם שאר ספרי רבינו - הספר י"ל לפני עשרים שנה תשסב כשרבינו כבר לא היה צעיר...

בלתי נתפס א"כ איך עם זאת פינה לעצמו זמן שלא היה לו, כדי לערוך ולסדר כתבי רבו הגה"צ רבי אלי' דושניצר ז"ל, ולא נח ולא שקט עד שזכה להוציא הרעיון מהכח אל הפועל, וזכה להו"ל ספר ערוך סי' נחלת אליהו, ספר גדול ועב כעין כרך אחד של שו"ע. בהקדמת הספר מודה רבינו לכמה שסייעו על ידו, וצריך ברור עד כמה עזרו ומה נשאר עליו, אבל ברור שהעול והאחריות היה עליו,

שש שנים אח"כ בהגיעו לגבורות הו"ל כרך ראשון ויחיד של הדרך חכמה על הר"מ קדשים. באופן שבלי ספק שהסי' נחלת אליהו בא על חשבון ספריו וסדר לימודו - כמובן מלבד חובותיו הקבועים שעליהם לא ויתר מעולם.

רבינו ז"ל היה איש האשכולות, כרכא דכולי ביה, ואם בלשונו של הגרא"ל ז"ל שהבאנו כבר (לעיל או' כ') **שלפני יותר מיובל שנים היה הכינוי עליו בבלי וירו' בכרך א',** או בלשון החזון יחזקאל בהקדמתו לסי' זרעים בי"ת ר"ת בבלי ירו' ותוספתא. רבות האריכו הספדנים, ומעט מן המעט מאפס קצהו השתדלנו להעלות בזה ע"ג הכתב.

אבל כמדומה שהתבוננות זו, שופכת אור על זוית חדשה ונוספת ברב גווניותו העצומה של רבינו ז"ל שכלל את כל התורה כולה ואת כל המדות שמנו חכמים. במשימה שהעמיס על עצמו אחרי גיל שיבה, כשעול הציבור כבר היה מונח על כתיפו זה שנים, וכשסדר יומו עמוס ביותר מחובות הלימוד, ומעריכת ספריו הנאדרים בקדוש, מהנסיעות לקצוי הארץ לבריתות שנערכו מדי יום ביומו וכן הלאה והלאה, ועם זאת **ולמרות הכל מצא את עצמו מחויב מדין תלמיד לערוך ולהו"ל כתבי רבו.**

זאת ולא עוד, הרי לא מדובר בתלמיד יחיד, ישיבת לומז'א שהיתה בשעתו הישיבה כמעט היחידה בארה"ק, זכתה להוציא קדרים קדרים של ת"ח מרביצי תורה ידועי שם, וביניהם כמה מחברים מפורסמים, מתוכם יש רשימה של כמה עשרות תלמידים המופיעים בהקדמת הספר שהחומר נקבץ ונערך עפ"י כתביהם.

ונפלא להוכיח שבסופו של דבר מי שהיה פנוי לערוך ולקחת אחריות להו"ל של הספר, לא היה זה אלא רבינו שמחובת תלמיד לרבו הקדיש מזמנו היקר והמצומצם,

הפלטת כיבוד-אב

מצות כיבוד אב שהיא חמורה שבחמורות כלשונו הנודע של הירו', הי' זהיר בה עד מאד.

בביה"כ עמד מאחורי הקיר בביהכ"נ הישן, ולכשהורחב עמד מאחורי עמוד ליד הבימה, ולכשבנו הקומה העליונה נוצרה אפשרות לבטל העמודים בקומה למטה, אך הוא העדיף להשאיר במקומו עם העמוד שלו, וכל זה משום כיבוד אב שלא לעמוד תוך ד' אמותיו.

שמעתי פעם מגיסי הר"ד הלוי שפ"א הלך לשאול שאלה את מרנא הקה"י זללה"ה, ופגש בחוץ את בנו הרב ז"ל שיצא מן הקודש, וחשב בלבו מה לו להמתין כל התור עד שיכנס אל הקודש פנימה, ישאל את בנו מורינו ויקבל תשובה מיד, עשה. כשבלא"ה לא בקש לידע אלא דעת מרנא החזו"א בענין קוואטר לחתן וכלה, וזה יוכל גם הרב להשיבו. אך הרב זללה"ה לא רצה להשיבו דבר באומרו **שהרי בא לשאול את אביו א"כ אינו ממדת דרך ארץ שהוא יענה!!!**

סיפר אחי הרא"ל נ"י שבהיותו עלם שאל האם צחצוח שנים זהו מחובת השתדלות או שזה ביטול תורה, השיבו מורינו ז"ל חבל על הזמן, אך משיצא חזר ואמר לו **אבל כשהאמא מבקשת הרי"ז מ"ע דאורייתא!!!**

עוד אזכיר בהאי עניינא שפ"א עבר בני הקט ניתוח, ונגשתי לרבינו ז"ל להתברך, ואמרתי לו אח"כ שלא הגדתי לאמו"ר שליט"א שלא ידאג, ובהיות שהיו מקושרים מאד להבלח"ט מצאתי עצמי מחויב להודיעו שלא ידרוש אצל אבי בשלום נכדו - רבינו ז"ל הפתיעני בתגובתו **שלאבא מותר לדעת!! היינו שהשיקול שלא להדאיגו מוטעה, יש לשתפו כדי שיתפלל ויתרום מזכויותיו לבריאות נכדו.** יתכן שהתכוין גם שבהיות שבסופו של דבר ישמע מכך, הרי שעלול להקפיד על שלא הודיעוהו לפני כן ולא שיתפוחו - עכ"פ הורני להודיע מראש ולא להעלים, אלא אדרבה לעשותו לשותף.

כבוד רבו

מאד מאד הזהירו ז"ל במצות כיבוד אב, שבירושלמי כינוה חמורה שבחמורות, וכבר הרחבנו מעט לעיל (או' כא) עד כמה היה רבינו ז"ל זהיר בזה. אך בידוע שעדיין כבוד רבו עדיף, ויש בזה כמה סוגיות בשס ואכ"מ.

רבינו ז"ל שהיה זהיר ביותר בקלה כבחמורה, נשתבח בין שלל מדותיו אף במדה מופלאה זו, ומהמפורסמות עד כמה היה זהיר בכבודו של מורינו הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ ז"ל שנהג בו כדן תלמיד לרבו, **למרות שהפרש השנים לא היה גדול** - כמדומה שהגרמיי"ל היה מבוגר מרבינו בעשר או שתיים עשרה שנים בלבד.

אבל רבינו ז"ל שהיה במחזור הראשון של הגרמיי"ל בישיבת תפארת ציון נהג בו כדן רבו לכל דבר -

וכאמור לא נח ולא שקט עד שזכה לראות את הספר יו"ל בהדרו, מי יודע על חשבון מה זה נערך לבסופו של דבר... כמדומה שההתבוננות בספר נחלת אליהו היא צואה בפני עצמה, **רבינו ז"ל לימד אותנו בספרו זה, מהו חובת תלמיד לרבו, ועד היכן הדברים מגיעים**, בינה זאת היטב היטב.

יום ארבעה עשר בניסן

ובהיותי בזה קובע ברכה לעצמו, המחזה המלבב שחזר על עצמו מדי שנה, יום ערב-פסח הכל משיחין אודות שמחת התורה, **שיחת היום בבתי שלומי אמוני ישראל, הסיום של כל התורה כולה של רבן של כל ישראל.**

יחד עם כל מצוות וטרדת היום לקראת ליל התקדש החג, לא יכלו שלא לשוח אודות המאורע המיוחד של שמחת התורה. **כשבקבות זה היו רבים וטובים ששאלו את עצמם היאך יכולים אף הם להתחבר לשקידה מופלאה זו, יש שחשבו מחשבות לקראת זמן הקיץ ויש מיד בחוה"מ.**

אבל רבינו ז"ל גיבור במלחמתה של תורה כידוע לא המתין אפ"י יום אחד, אלא מיד חזר שוב והתחיל מבראשית **ובחשק ובשמחה בל תתואר נגש מיד בעיצומו של יום שמחת לבו, יום ערב הפסח, ללמוד שמונה דפים ממס' ברכות עם הירו' המצורף לזה כדרכו בקודש וכו'.**

קשה לתאר ע"ג הכתב באיזה שמחה נגש להתחיל שוב מאימתי... גם בפעם ה... וגם בגיל שיבה. מעין שאחז"ל (ב"ר פצ"ז, ג) על הדגים שבים שעל כל טיפה וטיפה **כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם.**

לאמיתו של דבר חשו במחיצתו את משל הדגים דבר יום ביומו, שהרי לא זו בלבד שרבינו לא הפסיד מעולם תפילה כותיקין, יחד עם מחבבי מצוות המשכימים ומתגברים כארי לעבודתו ית'.

אלא נוסף על כך **שבהגיעו לשחרית כבר היה סדר לימוד מאחוריו**, בשקדו שעות על תלמודו במילוי חובותיו כמטבע לשונו הנודעת. מי שראה את רבינו רכון על הגמ' ושוקד על תלמודו מבעוד ליל, ראה לפניו את הדג במים שעל כל טיפה וטיפה כו'.

אולם המחזה היום-יומי הזה עם כל עוצמתו עדיין היה כאין וכאפס מול המחזה המרנין אחת לשנה בתחילת מאימתי מחדש, רבינו מתחיל מאימתי בחשק ובשמחה אין קץ כאילו פעם ראשונה!! **תיאור קצר על כך אפשר להעתיק מנוסח רשות לחתן בראשית "אותה מחבבים כיום נתינתה בהדרה, מסלסלים בה כחדשה ולא כישנה שעברה, צמאים למוץ ולהתענג מזיו יקרה וכו'.** וכשהיה רבינו מתחיל שוב מאימתי אחרי גיל תשעים ע"מ לסיים ליום ארבעה עשר הבעל"ט...

הנני נזכר בסיום הש"ס העולמי לפני כארבעים שנה שהגיע לארה"ק אחד מזקני הזמן הגאון רבי יעקב קמינצקי ז"ל שנתכבד לפתוח מאימתי, ובמקהלות עם לפני רבבות קודש החל בשמחה עצומה את המחזור החדש של הדף היומי, ופתח בניגון ערב מאימתי, כשהוא מקבל על עצמו ברבים בפה מלא ללמוד כל יום הדף היומי, ומאחל לעצמו עד גמירא – והי' בשעתו כבן תשעים – **קשה לתאר את הרושם האדיר שזה עשה בשעתו על הציבור...**

כך רבינו אף בגיל תשעים ושלש מתחיל מחדש. עם אותו חשק ושמחה כבראשונה – אשרי עין ראתה זאת!! אשריכם תלמידי חכמים שד"ת חביבין עליכם ביותר (מנחות יח.).

בן חורין בזמן חירותינו

בחז"ל בפי' שנו חכמים (אבות ו, ב) אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, אי"צ להרחיב עד כמה רבינו הגדול היה דוגמא מוחשית לכך, כאשר **כל עתותיו ורגעיו היו מקשה אחת של עסק התורה בלי היסח הדעת כלל, כשיחזר עם זה היתה שורה עליו שלות נפש, והראה בעליל שהוא הבן חורין, וכמו שאמרו כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול ד"א וכו' וכו' (אבות פ"ג מ"ה).**

החובות הגדולים שהעמיס על עצמו היו הרי קבלת עול בשיעור שאין לו אח ורע, וממילא לא יפלא שהוא היה **הבן חורין האמיתי כשהוא פנוי מכל עול ושעבוד, ואין לו בעולמו אלא שעבודא דאורייתא וחובותיו הקבועים שס"ה ימים בשנה, והאריכות בזה למותר.**

אבל יש להזכיר עוד, שאם כלפי כל השנה כולה הדברים אמורים, כנודע בשערים שנים רבות לכל מי שעשה מעט במחיצתו, וראה עין בעין את סדר יומו העמוס ואת החובות העצומים והנוראים הרובצים על כתפו, עד כמה לא נתן לעצמו מנוחה יום ולילה חול ושבת והדברים עתיקים. אבל עם זאת יש להזכיר עוד שבהגיע זמן חירותנו שרבים סבורים שזהו העת לטייל מעט ולנוח אחרי העבודת פרך דער"פ, וע"י כך לאגור כח לזמן הקיץ הבעל"ט.

אבל רבינו הגדול רוח אחרת עמו ורוח ה' דבר בו, הרי אדרבה העמל בתורה בזמן חירותנו היה לאין ערוך לעומת שאר ימות השנה, היינו שלא זו בלבד שלא היה אצלו יומי דמפגרי בהו רבנן, החובות היה שעבוד קבוע כל השנה כולה, גם לרבות פורים ויוה"כ וט"ב ואי"צ לומר ימי בין הזמנים, כולם שוים לטובה, **סדר קבוע של ששה ימים בשנה בלא שינוי ובלי שום ויתור והתחשבות.** גם בימים שהשיא צאצאו ועתותי שמחה לא היו הנחות, ומידי יום ביומו היה עליו לפרוע את חובותיו הקבועים, לא יאומן כי יסופר.

אך כאמור נוסף לכל זה זמן חירותנו, שאז הראה בעליל מהו החירות, החובות של ימי הפסח היו ללא כל שינוי, ועוד היו כפולים ומכופלים באשר לפי הסדר שערך לעצמו שלימוד הירו' היה מקביל להבבלי, הרי שכל הירו' על זרעים נצמד למסכתא ברכות שנלמד בחג הפסח.

וכל מי שידע על הסיום הגדול בער"פ, ובפגשו באסרו חג כבר מצאו במס' שבת כשהספיק בחג ללמוד מס' ברכות מהחל עד כלה עם מאות דפי הירו' על כל סדר זרעים ושאר כל חובותיו, באופן שהעול שרבוץ עליו בפסח היה לאין ערוך לשאר עתותי וימות השנה.

הוי אין לך בן חורין אלא העוסק בתורה (אבות פ"ו מ"ב). – הפלא הכפול ומכופל שיחזר עם זה, לא היה השער נעול, והיה עליה לרגל של המון-רב שעלו ובאו להקביל פני הרב ברגל. **וכדרכו בקודש קיבל את כולם בסבר פנים יפות ובסבלנות האופיינית לו, ולא הראה כלל וכלל שאין עתותיו בידו – בינה זאת.**

[הדברים הובאו למערכת באדיבות מכוון גם אני אודך]